

Utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmaterieill

Beskrivelse og analyse

Forord

Statskonsult har på oppdrag beskrevet og analysert Utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmateriell.

Arbeidet ble utført i perioden juni – august 2006.

Prosjektgruppen har bestått av Gudrun Vik (prosjektleder) og Margaret Hagevik.

Oslo, 30. august 2006

Vivi Lassen

Avd.dir.

Beskrivelse og analyse av Utdannings- direktoratets prøve- og kartleggingsmateriell

INNHOLD

1	Sammenfatning og anbefalinger.....	1
2	Om oppdraget.....	2
2.1	Bakgrunn	2
2.2	Formål	2
2.3	Avgrensninger	2
2.4	Metode.....	3
2.5	Organisering av arbeidet	3
2.6	Rapportens oppbygging.....	3
3	Materiellets formål og utforming	4
3.1	Formål	4
3.2	Innholdsmessige utforming	5
3.3	Grafisk design	6
4	Materiellets teoretiske forankring	8
4.1	Bruk av fagmiljøer i utarbeidelsen av materialet.....	8
4.2	Vurderingenes formål og objekt.....	9
4.3	Vurderingsmetoder.....	9
4.4	Hvem setter skår og skåringsprinsipper	9
4.5	Hvem skal bruke resultatene	10
4.6	Statskonsults betraktninger	10
5	Materiellets relevans i forhold til Kunnskapsløftet	12
5.1	Kompetansemål, dialog og samarbeid	12
5.2	Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem.....	13
5.3	Statskonsults betraktninger	13
6	Materiellets anvendbarhet	15
6.1	Anvendbarhetskriterier.....	15
6.2	Materialet vurdert i forhold til anvendbarhetskriteriene	16
6.3	Statskonsults betraktninger	17

Vedlegg 1: Oversikter over Utdanningsdirektoratets prøve-
kartleggingsmateriell

Vedlegg 2: Beskrivelse av utdanningsdirektoratets prøve- og
kartleggingsmateriell

1 Sammenfatning og anbefalinger

Etter Statskonsults vurdering er Utdanningsdirektoratets foreliggende prøve- og kartleggingsmaterieell i tråd med de nye forskriftene til opplæringsloven, og mye av materiellet har fortsatt faglig relevans etter innføring av nye læreplaner i forbindelse med Kunnskapsløftet. Det vil fortsatt være behov for både læringsstøttende og karakterstøttende vurderingsmaterieell, og det vil fortsatt bli en utfordring å sikre nødvendig individorientering *samtidig* som det stilles faglige standarder og krav i klasserommet.

Statskonsult finner imidlertid at det gjennomgåtte vurderingsmateriellet er lite tilrettelagt for bruker, dvs. lærer, og særlig gjelder dette kartleggingsmateriellet. Det kan virke som om de sentrale skolemyndighetene først og fremst har hatt sin oppmerksomhet rettet mot den faglige kvaliteten i vurderingsmateriellets prøver og skåringssystem, og en vesentlig utfordring vil derfor bli å gjøre materiellet mer brukervennlig.

Funn fra gjennomgangen viser også at hvordan utarbeidelsen av vurderingsmateriellet ble organisert, trolig har hatt betydning for resultatet.

Med bakgrunn i gjennomgangen vil Statskonsult komme med følgende anbefalinger til Utdanningsdirektoratet:

- Det karakter- og læringsstøttende materiellet må gjennomgås og tilpasses nye læreplaner og kompetansemål.
- Kartleggingsmateriellet må gjøres langt mer brukervennlig, hvilket bl.a. betyr at
 - tilretteleggingen må ta utgangspunkt i lærernes arbeidssituasjon
 - det bør vurderes å utarbeide retningslinjer for tilrettelegging av vurderingsmaterieell som omfatter kriterier for god anvendbarhet
- For å lykkes med å utvikle et godt vurderingssystem, som både møter brukers behov og holder høy faglig kvalitet, må Utdanningsdirektoratet legge vekt på å styre og samordne arbeidet. Dette bør omfatte
 - at direktoratet arbeider planmessig slik at det blir mulig å informere om hvilke enheter (hefter) som vil inngå i et vurderingsopplegg, selv om ikke alt materieell blir ferdig og utgis samtidig
 - en bevisst holdning til hva som delegeres og til hvem
 - at det settes krav til at utøvende lærere ikke bare involveres i utprøving av prøver, men også i arbeidet med å utforme og tilrettelegge materiellet
 - at begrepsbruken styres og samordnes av Utdanningsdirektoratet
 - at utforming av design og bruk av symboler og farger styres og samordnes av Utdanningsdirektoratet

2 Om oppdraget

2.1 Bakgrunn

I forbindelse med Kunnskapsløftet har Utdanningsdirektoratet utarbeidet en matrise over innholdet i et sammenhengende prøve- og vurderingssystem for grunnsopplæringen. De forskjellige delene eller tiltakene i systemet har som formål å dekke ulike behov og er som følger:

- Kartleggingsmaterieil
- Karakter- og læringsstøttende prøver
- Veiledningsmaterieil
- Nasjonale prøver
- Avgangsprøve og eksamen/fag – og svenneprøve
- Internasjonale studier

I januar i 2006 etablerte Utdanningsdirektoratet en arbeidsgruppe (KART) for å vurdere kvaliteten på og tilgjengeligheten av kartleggingsmateriellet og det karakter- og læringsstøttende prøvemateriellet som direktoratet tilbyr.

2.2 Formål

Arbeidsgruppen ønsket en ekstern gjennomgang av materiellet, og i april samme år inviterer Utdanningsdirektoratet to utvalgte virksomheter, deriblant Statskonsult, til en lukket anbudskonkurranse.

Oppdraget, som skulle gjøres i samarbeid med en eller flere fagpersoner fra et relevant nordisk (ikke norsk) miljø, var tredelt og skulle omfatte

1. En beskrivelse av prøve- og kartleggingsmateriellet mht. omfang og kjennetegn.
2. En analyse av prøve- og kartleggingsmateriellet i lys av relevante begreper og perspektiver for å avklare prøvenes teoretiske forankring.
3. En vurdering av materiellets relevans, kvalitet og hensiktsmessighet i forhold til Kunnskapsløftet.

Direktoratet redegjorde nærmere for oppdraget på et møte den 27. april, og av avtalen som ble inngått i begynnelsen av mai, ble det nedfelt at oppdraget skulle gjennomføres iht. til Utdanningsdirektoratets invitasjon (kravspesifikasjon), referatet fra april møtet og Statskonsults prosjektbeskrivelse.

2.3 Avgrensninger

Statskonsults prosjektbeskrivelse omfatter bl.a. en tolkning og presisering av oppdraget, og for oppdragets punkt 2 ble det presisert at i hvilken grad prøvemateriellet gjenspeiler de enkelte fags læreplaner og hvordan prøvene påvirker undervisningen og elevenes læring ville ligge utenfor oppdraget.

Statskonsult har heller ikke sett nærmere på hva Utdanningsdirektoratet gjør for å informere om materiellet og gjøre det kjent og tilgjengelig for skoler og lærere.

2.4 Metode

Statskonsult fikk, med noen få unntak, oversendt et eksemplar av alle dokumenter (hefter) som inngår i det aktuelle prøve- og kartleggingsmateriellet, og dokumentstudier har, som oppdragets karakter legger opp til, vært hovedmetoden som er anvendt i arbeidet. Etter en første gjennomgang av materiellet, identifiserte vi de kjennetegn vi mente det ville være aktuelt å belyse i beskrivelsen, og disse ble deretter presentert for og diskutert med oppdragsgiver. Etter å ha kommet frem til enighet om hvilke kjennetegn som skulle belyses, gikk vi igjennom materiellet på nytt i forbindelse med selve beskrivelsen.

2.5 Organisering av arbeidet

Arbeidet er utført av seniorrådgiverne Gudrun Vik (prosjektleder) og Margaret Hagevik. Prosjektansvarlig har vært avdelingsdirektør Vivi Lassen.

Helena Korp, forfatteren av boken "Kunnskapsbedømming" har bistått underveis med faglige råd.

Oppdraget ble påbegynt i mai og avsluttet 31. august 2006.

2.6 Rapportens oppbygging

I kapittel 3 gir vi en sammenfattet beskrivelse av prøve- og kartleggingsmateriellets formål, innholdsmessige uforming og grafiske design.

I kapittel 4 presenterer vi en oversikt over hvilke fagmiljøer som har stått ansvarlig for utarbeidelsen av vurderingsmateriellet, før vi vurderer materiellets teoretiske forankring gjennom en beskrivelse og en kategorisering av vurderingsmateriellet i forhold til vurderingens formål og objekt, vurderingsmetoder, skåringsprinsipper, hvem som setter skår og hvem som skal bruke resultatene.

I kapittel 5 vurderer vi materiellets relevans i forhold til Kunnskapsløftet og i kapittel 6 presenteres våre refleksjoner om hvilke kjennetegn et brukerrorettet vurderingsmaterieill vil ha, før vi vurderer det foreliggende materiellet i forhold til disse kjennetegnene.

Oversikter og en mer detaljert beskrivelse av materiellet følger i hhv. vedlegg 1 og vedlegg 2.

3 Materiellets formål og utforming

I dette kapittelet gir vi en sammenfattet beskrivelse av prøve- og kartleggingsmateriellets formål, innholdsmessige utforming og grafiske design. For oversikter og en mer detaljert beskrivelse av materialet vises det til vedlegg 1 og vedlegg 2 som følger bak i rapporten, etter side 18.

3.1 Formål

Vurderingsmateriellets prøver ivaretar to hovedformål

- å kartlegge elevens ferdigheter, forståelse og kunnskaper for å kunne tilpasse undervisningen elevens behov
- å bidra til at elever – uansett lærer og skole – blir vurdert så likt som mulig ved å fremskaffe et grunnlag for utarbeidelse av veiledende normer for karaktersetting

Kartleggingsmaterieill

Kartleggingsmateriellet omfatter elevtester i

- ulike emner innen matematikk som tall og tallregning, funksjoner, algebra, geometri og måling og enheter
- leseferdigheter i norsk (også oversatt til samisk)
- kommunikativ kompetanse i engelsk

Mens gjennomføringen av testene i matematikk skal kunne avdekke hva den enkelte elev *ikke forstår og hvorfor*, skal man gjennom testingen av leseferdigheter i norsk kunne identifisere hvilke elever i gruppen som befinner seg i den svakeste femdelen av elevgruppen på landsplan. En gjennomføring av testene i engelsk skal bidra til å identifisere styrker og svakheter i elevenes kommunikative kompetanse.

Selv om hovedformålet med materialet klart er å kartlegge elevenes ferdigheter, forståelse og kunnskaper for å kunne tilpasse undervisningen elevens behov, legger kartleggingsmateriellet, om enn i varierende grad, også opp til å styrke lærernes teoretiske kunnskaper og pedagogiske ferdigheter knyttet til emnet eller faget det enkelte vurderingsopplegget omfatter.

Karakter- og læringsstøttende materieill

Den primære hensikten med det karakter- og læringsstøttende materialet er å fremskaffe et grunnlag for de sentrale skolemyndighetenes utarbeidelse av veiledende normer for karaktersetting, jf. side 2 i lærerveiledningene i matematikk og side 3 i lærerveiledningene i engelsk. Ved at tilbakemelding om resultatene gir et bilde av hvordan den enkelte elev og gruppen mestrer de områder som prøven omfatter, har disse prøvene også en kartleggingsverdi.

Prøvene omfatter ulike emner innen matematikk, leseforståelse og tekstkompetanse i engelsk, og i norsk består materialet av temahefter som eleven får til gjennomlesning, og som forberedelse til en ”skrive dag” hvor eleven får oppgaver som har tilknytning til emnet/temaet.

I det karakter- og læringsstøttende materialet i norsk, oppgis formålet å være å utvikle elevens skriftspråklige kompetanse, og formålet synes således å avvike fra formålet med det øvrige karakter- og læringsstøttende materialet. Vi vil imidlertid påpeke at Statskonsults innsikt i dette materialet er noe mangelfull, da det var deler av dette materialet vi ikke hadde tilgang til, jf. vedlegg 2, kap. 2.2.2.

3.2 Innholdsmessige utforming

Den innholdsmessige utformingen av materialet varierer, men både kartleggingsmaterialet og det karakter- og læringsstøttende materialet består av hefter tiltenkt lærer (lærermateriell) og hefter tiltenkt elev (elevmaterieill).

Kartleggingsmaterieill

Kartleggingsmaterialet er mer omfattende enn det karakter- og læringsstøttende materialet, og den innholdsmessige utformingen varierer fra fag til fag.

Både lærer- og elevmaterieill i leseferdigheter i norsk og i kommunikativ kompetanse i engelsk er strukturert etter trinn, og det fremgår tydelig av heftenes hvilke trinn heftet gjelder.

I matematikk er materialet derimot strukturert etter emner, og det er utgitt to lærerveiledninger for hvert emne, én for 1 – 10 trinnet og én for grunnkurs. Til hver veiledning følger et ulikt antall elevhefter for bruk av elever på et ulikt spenn av trinn. Det er vanskelig å orientere seg om hvilke trinn hvert enkelt hefte retter seg mot, men heftene innenfor et emne kan f.eks. gjelde for hhv. 1 – 4, 4 – 6 og 8 – 10-trinn.

I kartleggingsmaterialet består lærermaterialet av lærerveiledninger og temahefter. Dette mener vi gir leser en forventning om at veiledningene vil gi veiledning i bruk av materialet, mens temaheftene omfatter noe annet, og antakelig fordypningsstoff om det emnet vurderingsopplegget omfatter. Slik er det også i noen grad, men det forekommer også at instruksjoner og veiledninger gis i temaheftet.

Innledningsvis i kartleggingsmaterialets lærerveiledninger gis det som hovedregel utførlig informasjon om hvem som har utarbeidet materialet og hvordan de har utført oppdraget. Mens redegjørelsen for prøvenes teoretiske forankring og standardisering således løftes frem, blir informasjon til leser om formål, innhold og bruk av materialet plassert lengre bak.

Selv prøvene eller testene er som hovedregel trykt i egne elevhefter, selv om det også forekommer at de er trykt og inngår i lærerveiledningen. Elevheftene er langt enklere og mer oversiktlige enn lærermaterialet, og de er utformet slik at elevens gjennomføring av prøven stort sett er avhengig av muntlig informasjon og instruksjon fra lærer.

I flere av vurderingsoppleggene inngår det også en egenvurdering, hvor eleven gis en mulighet til å uttrykke sin mening om prøven og reflektere over egen innsats.

Karakter- og læringsstøttende materiell

Det karakter- og læringsstøttende materialet i engelsk og matematikk er utarbeidet for spesifikke trinn (8. og 10. trinn), og både lærer- og elevmateriell er tydelig merket med hvilket trinn det enkelte heftet gjelder for.

Her gis det ingen bakgrunnsinformasjon i lærerveiledningen om utarbeidelsen av oppgavene, men det fremgår av forsiden hvem som er utgiver. Den innholdsmessige utformingen er enkel, tydelig og gjenkjennelig, og informasjonen som gis er kortfattet og klar.

I lærerveiledningen går det tydelig frem hva som er informasjon til lærer og hva som er informasjon lærer skal gi til elevene ved gjennomføringen av prøvene. Også i dette vurderingsmaterialet inngår det opplegg til egenvurderinger.

Norskmaterialet som avvek fra det øvrige karakter- og kartleggingsmaterialet, skiller seg også ut når det gjelder den innholdsmessige utformingen, jf. kap. 3.1.

3.3 Grafisk design

Alt skriftlig materiell i er i A4-format, og det benyttes farger og figurer som informasjonsbærere, selv om det varierer i hvilken grad dette gjøres konsekvent og enhetlig.

Kartleggingsmateriell

I designen på omslagene i kartleggingsmaterialet benyttes det diagonale striper på materialet i alle fag på 1 – 10 trinnet, og en sirkel med omslagsryggen som diameter på materialet i alle fag for grunnttrinnet. Når man sitter med alt materialet foran seg, går det tydelig frem at utgangspunktet for bruk av striper er at de skal illustrere hvilket trinn det enkelte heftet gjelder for. Én stripe for trinn 1, to for trinn 2 osv.

Når det også benyttes striper på heftene i matematikk, blir de vanskeligere å tolke som informasjonsbærere, da heftene i dette materialet, som vi har redegjort for foran, ikke er utarbeidet for spesifikke trinn, men for ulike spenn av trinn. Dette problemet er forsøkt kompensert med at det over stripene er trykt noen tall på lærerveiledningene og noen bokstaver som viser seg å reflektere hvilke elevhefter veiledningen omfatter. Symbolbruken er imidlertid ikke lett å forstå og informasjonsverdien blir derfor liten.

Når det gjelder bruk av farger, ser vi, også fordi vi har materialet samlet foran oss, at disse både er brukt for å skille mellom lærermateriell og elevmateriell og mellom fag. Når det i tillegg i noen tilfeller brukes farger til å skille mellom ulike trinn oppstår det ”overlapping” i bruk av farger, slik at fargebruken snarere forvirrer og fargenes verdi som informasjonsbærere svekkes.

Karakter- og læringsstøttende materiell

Designen på det karakter- og læringsstøttende materialet skiller dette materialet klart ut fra kartleggingsmaterialet. Det er vanskelig å få øye på en enhetlig design i norskmaterialet, men i matematikk og engelsk er designen gjennomført og konsekvent, og fargebruken er lik på alle heftene. Her er det

tekst og titler på forsidene som benyttes til å informere om hva som er lærermateriell og elevmateriell, og for hvilke trinn heftene gjelder.

4 Materiellets teoretiske forankring

Da Statskonsult startet gjennomgangen av materialet, fant vi at det gikk et klart skille mellom hvilke fagmiljøer som sto ansvarlig for utarbeidelsen av kartleggingsmaterialet og hvilke fagmiljøer som sto ansvarlig for det karakter- og læringsstøttende materialet. Innledningsvis i dette kapittelet vil vi derfor redegjøre kort for bruken av fagmiljøer.

Deretter vil vi, i tråd med vår prosjektbeskrivelse, vurdere prøve- og kartleggingsmaterialets teoretiske forankring, gjennom å beskrive og kategorisere vurderingsmaterialet i forhold til

- Vurderingens formål (f.eks. summativ eller formativ)
- Vurderingens objekt (f.eks. kunnskaper / forståelse / ferdigheter)
- Vurderingsmetode (f.eks. skriftlige prøver eller praktiske oppgaver)
- Skåringsprinsipper (hva relateres bedømmningen til)
- Hvem som setter skår / bedømmer
- Hvem skal bruke resultatene (f.eks. lærer eller elev)

4.1 Bruk av fagmiljøer i utarbeidelsen av materialet

Alt kartleggingsmaterialet er utarbeidet av eksterne fagmiljøer på oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, jf. tabell 1 nedenunder.

Utarbeidelse av kartleggingsmaterialet	
Fag	Ansvarlig fagmiljø
Matematikkforståelse	Telemarksforskning-Notodden (TFN) og Institutt for Lærerutdanning og skoleutvikling (ILS) ved UiO. Utarbeidelsen inngikk i KIM-prosjektet (Kvalitet i matematikkundervisningen).
Leseferdigheter i norsk	Senter for leseforskning i Stavanger
Kommunikativ kompetanse i engelsk	Universitetet i Bergen v/ Engelsk institutt. Arbeidet inngikk i EVA-prosjektet.

Tabell 1: Oversikt over ansvarlig fagmiljø for utarbeidelse av kartleggingsmaterialet

Direktoratet er ansvarlig utgiver for det karakter- og læringsstøttende materialet, jf. tabell 2.

Utarbeidelse av karakter- og læringsstøttende materiell	
Fag	Ansvarlig fagmiljø
Matematikk	Et fagutvalg i samarbeid med Utdanningsdirektoratet
Norsk	Læringscenteret / Skoletjenester
Engelsk	Et fagutvalg i samarbeid med Nasjonalt senter for læring og utvikling.

Tabell 2: Oversikt over ansvarlig fagmiljø for utarbeidelse av det karakter- og læringsstøttende materiell

4.2 Vurderingenes formål og objekt

Som det fremgår av kapittel 3.1 er hovedformålet med kartleggingsprøvene formativt, dvs. at vurderingen har som formål å virke læringsstøttende.

Hovedformålet med de karakterstøttende prøvene er derimot å rangere elevens resultater i forhold til en større elevgruppes resultater.

Prøvene som inngår i vurderingsmateriellet tester først og fremst elevenes delferdigheter og faglige forståelse innenfor bestemte emner.

4.3 Vurderingsmetoder

Vurderingsmetodene varierer. Observasjon som metode benyttes på laveste trinn, men for det meste legges det opp til prøver hvor elevene som hovedregel skal løse oppgaver skriftlig og individuelt. Noen oppgaver løses parvis eller i grupper. Oppgavene presenteres muntlig av lærer eller inngår i elevhefter, og i engelsk tas det også i bruk innspilte tekster. Det benyttes både lukkede og åpne spørsmål i oppgavene.

4.4 Hvem setter skår og skåringsprinsipper

Skår settes etter nærmere instruksjon og gjøres derfor av lærer. Der hvor lærer må utøve skjønn, som ved vurdering av tekstarbeider, oppfordres lærer til å diskutere resultatet med eleven, mens samarbeid lærerne imellom gis mindre oppmerksomhet.

I vurderingsoppleggenes egenvurderinger er det eleven selv som gir uttrykk for sine synspunkter på egne prestasjoner og/eller på prøveopplegget.

Kartleggingsprøvene har en standardisert norm som benyttes for å bedømme elevprestasjonene.

I kartleggingen av leseferdigheter i norsk er det, som tidligere gjort rede for, lagt opp til å kunne identifisere elevene som ligger i "bekymringsgruppen". Det er satt en "kritisk grense" på hver delprøve, oppgitt i lærerveiledningen som et bestemt antall rette svar. Disse grensene er satt ved det resultatet som skiller ut den svakeste femdelen av elevgruppen, fordi man da med god margin kan finne dem som befinner seg i den nederste delen av det normale variasjonsområdet.

I samtlige fag rettes prøver og svar gis poeng etter nærmere veiledning og instruks gitt i læremateriellet, men i tekstarbeider og i matematikk, hvor formålet er å finne frem til hva det er eleven ikke mestrer og *hvorfor*, må lærer også utøve skjønn.

I det karakter- og læringsstøttende materiellet i matematikk og engelsk retter lærer prøven etter medfølgende fasit og setter poeng iht. medfølgende instruksjon.

Som grunnlag for å bedømme elevtekster gis det eksempler på vurderte elevsvar både i engelskprøvene og norskprøvene.

Innsendte resultater fra de karakter- og læringsstøttende prøvene i matematikk og engelsk blir benyttet til å utarbeide en veiledende karakternorm, jf. s. 2 og 3 i lærerveiledningene i matematikk og engelsk.

4.5 Hvem skal bruke resultatene

Ut fra formålet med vurderingsmateriellet skal resultatene av kartleggingsprøvene brukes til å tilpasse undervisningen elevens behov, hvilket tilsier at lærer vil være hovedbruker av resultatene.

Når det gjelder resultatene fra de karakter- og læringsstøttende prøvene, skal de i tråd med formålet, benyttes av Utdanningsdirektoratet i utarbeidelsen av veiledende karakternormer.

I den grad eleven får tilbakemelding om resultatet, vil også eleven kunne benytte resultatene i sitt arbeide med de respektive fag.

4.6 Statskonsults betraktninger

I forbindelse med Kunnskapsløftet er forskriften til opplæringsloven endret med virkning fra juni i år.

Av kapitlene om vurdering for hhv. grunnskolen og videregående opplæring, fremgår det at elevene har rett til vurdering, og denne retten omfatter ikke bare sluttvurdering, men også underveisvurdering, som er det det gjennomgåtte prøve- og kartleggingsmateriellet dreier seg om.

Videre fremgår det av forskriften at det skal legges vekt på å gi god tilbakemelding og rettleiding til elevene, og det skal også legges til rette for at elevene kan gjennomføre en egenvurdering.

Underveisvurderingen skal hjelpe til å fremme læring, utvikle elevens kompetanse og gi grunnlag for tilpasset opplæring. Når det brukes karakterer i vurderingen, skal karakterene gi uttrykk for den kompetansen eleven har oppnådd på det tidspunktet vurderingen skjer, og ut fra det som er forventet på dette tidspunktet iht. kompetansemålene i læreplanene.

Gjennomgangen av Utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmaterieill viser at vurderingsmateriellet bygger opp under og er i tråd med den nye forskriften.

Vurderingsmateriellet har ulike formål som handler både om karaktersetning og sortering og om å støtte elevenes læring, og siden det er utarbeidet mest kartleggingsmaterieill handler mesteparten om det siste.

Selv om oppleggene i liten grad tester faktakunnskaper, finner vi variasjon i både vurderingsobjekt og vurderingsmetoder, og det tilstrebes å involvere elevene utover selve testen, først og fremst gjennom egenvurderingene.

Gjennom bruk av idéhefter er det i tillegg lagt stor vekt på å gi lærerne faglig påfyll og styrke deres teoretiske kunnskaper, og det presenteres råd og idéer til hvordan de kan hjelpe elevene og styrke undervisningen.

I et brev til Kunnskapsdepartementet den 26.04.06 skriver

Utdanningsdirektoratet at forskning og utredninger dokumenterer et fravær av systematisk vurdering som et utgangspunkt for forbedring i den norske skolen, både på individ- og systemnivå. Forskerne hevder bl.a. at det er etablert en vurderingstradisjon som er med på å skape urealistiske forventninger hos elevene, og at lærerens individorientering delvis bidrar til fravær av faglige standarder og krav i klasserommet.

En studie foretatt av Helena Korp, har et noe annet fokus, og viser at det har skjedd store forandringer de seneste tiår i hvordan man ser på og hvordan man anvender elevvurderinger i den vestlige verden. Det påpekes bl.a. at formålet med vurderingen har blitt utvidet til ikke bare å handle om karaktersetting og sortering, men også til å omfatte og støtte elevers og studenters læring og således bli et instrument for utvikling av undervisningen og av lærerplanene. Når vurderingen av elevenes kunnskaper betraktes som et virkemiddel for å hjelpe elevene med å forbedre sine lærestrategier, må vurderingen ikke bare fokusere på resultatene, men også på læreprosessene og integreres i selve undervisningen. Dette vil, i følge studien, stille nye krav til vurderingsopplegg og på elevenes delaktighet i bedømmningen.

Slik Statskonsult ser det, vil den store utfordringen bli å sikre denne nødvendige individorienteringen i vurderingsarbeidet, i læreprosessene og i selve undervisningen, *samtidig* som det stilles faglige standarder og krav i klasserommet.

5 Materiellets relevans i forhold til Kunnskapsløftet

Kunnskapsløftet, som er den nye reformen i grunnskolen og videregående opplæring, vil påvirke skolens innhold, struktur og organisering fra første trinn i grunnskolen til siste trinn i videregående opplæring. Visjonen er å skape en bedre *kultur for læring* for et felles kunnskapsløft.

Målet for Kunnskapsløftet er at alle elever skal utvikle grunnleggende ferdigheter og kompetanse for å kunne ta aktivt del i kunnskapssamfunnet. Norsk skole er en inkluderende skole der det skal være plass for alle. Alle skal få de samme mulighetene til å utvikle sine evner, og Kunnskapsløftet skal bidra til å sikre tilpasset opplæring for alle elever og legge økt vekt på læring:

- Grunnleggende ferdigheter styrkes
- Lese- og skriveopplæring vektlegges fra første trinn
- Nye læreplaner i alle fag, med tydelige mål for elevenes og lærlingenes kompetanse
- Ny fag- og timefordeling
- Ny tilbudsstruktur i videregående opplæring
- Lokal valgfrihet når det gjelder arbeidsformer, læremateriell og organisering av opplæringen

5.1 Kompetansemål, dialog og samarbeid

De nye læreplanene inneholder tydelige kompetansemål for hva elevene skal kunne mestre etter opplæring på ulike trinn. I alle fag skal skolen prioritere utvikling av grunnleggende ferdigheter fordi dette er viktige forutsetninger for videre læring. De grunnleggende ferdighetene er:

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne lese
- å kunne regne
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne bruke digitale verktøy

Disse ferdighetene er innarbeidet i de nye læreplanene for alle fag. Alle lærere har derfor ansvar for at elever og lærlinger får utviklet sine grunnleggende ferdigheter gjennom arbeidet med de ulike fagene.

Det er besluttet å gjennomføre obligatorisk kartleggingsprøve i lesing for 2. trinn fra skoleåret 2006 – 2007. Senere vil det også bli innført kartleggingsprøver i regning og tallforståelse.

I henhold til Læringsplakaten skal skolen og lærebedriften legge til rette for elevmedvirkning og for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i skolen.

5.2 Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem

Våren 2003 vedtok Stortinget at det skulle etableres et gjennomgripende kvalitetsvurderingssystem som skulle omfatte så vel statlig som regionalt og lokalt nivå i grunnsopplæringen. Regjeringen fremmet saken gjennom St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 3. som bygget på Kvalitetsutvalgets utredning "Førsteklasses fra første klasse" (NOU 2002:10).

Det overordnede målet for det nye nasjonale systemet for kvalitetsvurdering er at det skal bidra til kvalitetsutvikling på alle nivåer i grunnsopplæringen med henblikk på tilpasset opplæring og økt læringsutbytte for den enkelte elev.

Kvalitetsvurderingssystemet skal i tillegg:

- bidra til åpenhet, innsyn og dialog om skolens virksomhet
- gi utdanningssektoren informasjon som grunnlag for beslutninger, basert på dokumentert kunnskap om tilstanden lokalt og nasjonalt
- danne grunnlag for lokalt vurderings- og utviklingsarbeid gjennom skoleeiers og skoleleders tilrettelegging for vurderinger og oppfølging av resultater

Det nye nasjonale kvalitetsvurderingssystemet er utformet slik at det skal bli mulig å se resultater og informasjon om tilstanden i grunnsopplæringen i sammenheng, slik at effekten av tiltak i forhold til elevenes læringsresultater blir synliggjort.

5.3 Statskonsults betraktninger

Det er lærers ansvar å legge til rette for at elever og lærlinger skal kunne utnytte sitt potensial og mestre iht. kompetansemålene, og i dette arbeidet vil undervisvurdering være et helt sentralt og viktig hjelpemiddel.

Slik Statskonsult forstår det, medfører Kunnskapsløftet snarere et større behov for undervisvurdering enn hva tilfellet var før reformen. Når skolene er gitt større frihet til hvordan målene skal nås, blir det desto viktigere å ta rede på om valg av organisering, metoder og arbeidsmåter fører frem mot målene som er satt i læreplanene, eller om valgene må justeres.

Av det gjennomgatte materialet vil derfor særlig prøvene som inngår i kartleggingsmaterialet, fortsatt ha stor, og i hvert fall ikke mindre, relevans. Kartleggingsmaterialet vil i større grad enn det karakterstøttende materialet, fortsatt være relevant selv om læreplaner og kompetansemål endres. Hvordan man best kartlegger *om* eleven forstår geometri og *hvorfor* eleven ev. ikke gjør det, beror eksempelvis ikke på læreplanen.

Det vil fortsatt være behov for karakterstøttende materiell, men dette materialet vil naturlig nok ha kortere "levetid", og når kravene i læreplanene endres, vil relevansen bli mindre. Prøveresultater som skal benyttes til å standardisere veiledende normer til karaktersetning, må eksempelvis være resultater fra prøver som er forankret i læreplan og kompetansemål.

Når det gjennomgåtte vurderingsmateriellet legger opp til at elevene skal utføre egenrevisninger og anbefaler at lærer drøfter vurderingsresultatet med elevene, så er dette absolutt relevant i forhold til Kunnskapsløftet som legger vekt på dialog og samarbeid.

Vårt inntrykk er imidlertid at materiellet i mindre grad legger vekt på å involvere foreldre i resultater og oppfølging. Det kan imidlertid likevel hende at dette blir ivaretatt, avhengig av lærers og læresteds tradisjoner og opplegg for kontakt og samarbeid med foreldre/foresatte.

Læringsplakaten, som skal fylle flere funksjoner, kan som utgangspunkt for analyse og videreutvikling av skoler og lærebedrifter sammen med resultater fra egenrevisninger danne et godt grunnlag for arbeidet med virksomhetsbaserte (skolebaserte) vurderinger, slik Kunnskapsløftet legger opp til i arbeidet med å få etablert et Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem for grunnsopplæringen.

I utredningen "Førsteklasses fra førsteklasse" (NOU 2002:10) konstaterer Kvalitetsutvalget at man lenge har lagt vekt på betydningen av høy kvalitet i opplæringen i Norge, og at det har vært satt i gang en rekke tiltak som i økende grad har fokusert på kvalitet og kvalitetsvurdering. Svakheten har, i følge Kvalitetsutvalget, vært at oppfølgingen av oppsummerte resultater og kvalitetsvurderinger svikter. Utvalget pekte bl.a. på et betydelig fravær av sammenstilt og systematisert informasjon og data om grunnsopplæringen, noe uklare og uforutsigbare styringssignaler fra statlig nivå, en begrenset bruk av vurderingsverktøy og manglende koblinger av data om prosesser og data om resultater.

Alle elementene som inngår i det sammenhengende prøve- og vurderingssystemet for grunnsopplæringen, ref. kap. 2.1, har således en viktig plass i det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet, så også på dette grunnlag vil derfor vurderingsmateriellet ha relevans i forhold til Kunnskapsløftet, selv om det gjennomgåtte vurderingsmateriellet i liten grad har fokus på vurdering på systemnivå.

Statskonsults konklusjon er derfor at kartleggingsmateriellet fortsatt er faglig relevant i forhold til Kunnskapsløftet, selv om selvsagt gammel begrepsbruk (f.eks. klasse vs. trinn) og henvisninger til gamle læreplaner og kompetansemål må erstattes eller fjernes.

Med Kunnskapsløftets fokus på å fremme kvaliteten i opplæringen for å styrke elevprestasjonene, og så lenge skolen har et karaktersystem, vil det fortsatt være av vesentlig betydning at Utdanningsdirektoratet gir hjelp til arbeidet med karaktersetting. Vi mener således at det karakter- og læringsstøttende materiellet også fortsatt har stor relevans, men oppgavene som inngår må gjennomgås og skiftes ut slik at de blir i tråd med læreplanverket til Kunnskapsløftet (LK06).

6 Materiellets anvendbarhet

I det skriftlige materialet om utviklingen av et sammenhengende prøve- og vurderingssystem for grunnopplæringen som Statskonsult har hatt tilgang til, finner vi relativt lite, om i det hele tatt noe, som omhandler at vurderingsmateriellet må tilpasses bruker og hvordan dette kan eller bør gjøres.

Etter vår mening viser gjennomgangen av prøve- og kartleggingsmateriellet at skolemyndighetene har hatt langt større fokus på å sikre den faglige kvaliteten i oppgavene enn på å sikre en god brukerrosettning av materiellet. I arbeidet med å videreutvikle prøve- og vurderingssystemet, vil det etter Statskonsults mening, derfor være mye å hente på å legge langt større vekt på å gjøre materiellet bedre anvendelig for lærer enn hva det kan synes å ha vært gjort til nå.

For å underbygge denne påstanden, vil vi i dette kapitlet vurdere materiellets anvendbarhet, og vi starter med å identifisere noen kjennetegn eller kriterier et brukerrottet vurderingsmaterielle vil ha, før vi vurderer Utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmaterielle opp mot disse. Deretter vil også dette kapitlet avsluttes med noen generelle betraktninger.

6.1 Anvendbarhetskriterier

Det er lærer som er mottaker av prøve- og kartleggingsmateriellet, og det er lærer som er den som må sette seg inn i det for siden å anvende det. Selv om elevene i neste omgang også vil være brukere av materiellet, er "førstebukeren" eller "hovedbukeren" således lærer.

For å lykkes i å utforme materiellet slik at det bli anvendbart for lærer, blir det derfor viktig å kjenne og forstå lærers arbeidssituasjon. Denne vil selvsagt variere fra lærer til lærer, så det viktigste her blir å identifisere de eksisterende arbeidsforhold som utformingen av materiellet bør ta hensyn til.

Dette vil, i følge Statskonsult, bl.a. være at lærer som oftest

- har mer bundet tid (undervisningstimer) enn tid til forberedelser, jf. avtalen om arbeidstidsbestemmelsene
- underviser mange elever og ikke bare én elevgruppe
- underviser elever på ulike trinn og utviklingsnivå
- underviser i flere fag, særlig i grunnskolen

Dette medfører at det ofte er slik at én og samme lærer kan være målgruppe for vurderingsmateriellet i flere fag og på flere trinn, mens lærer i sjeldnere tilfeller vil være målgruppe kun for ett fag og kanskje kun på ett trinn. Og uansett hva som faktisk er tilfellet, og uansett hvor mange undervisningstimer lærer har, vil lærerne, som andre brukere av skriftlige veiledninger, trolig verdsette at stoffet er oversiktlig, godt tilrettelagt og lett tilgjengelig.

Statskonsult vil derfor anta at aktuelle anvendbarhetskriterier for vurderingsmateriellet vil kunne være

- at materiellet gjøres enklest mulig å bruke gjennom en god inndeling og tilrettelegging av stoffet og ved en tydelig og klar språkbruk

-
- at det fremgår tydelig av forsider
 - hva det enkelte heftet omhandler
 - hvilket/hvilke trinn eller aldersgrupper det gjelder for
 - hvem det er tiltenkt (lærer eller elev)
 - hvem som er utgiver
 - årstall for utgivelse
 - at det presenteres innledningsvis i samtlige hefter en oversikt over de ulike enhetene som inngår (eller vil inngå) i det aktuelle vurderingsopplegget og hvilke funksjoner disse enhetene har (vil få)
 - at alle heftene som er tiltenkt lærer, har innholdsfortegnelser som gjør det mulig å orientere seg i heftet, og at de viser tydelig vei til
 - informasjon om formålet for vurderingsopplegget
 - instruksjoner i bruk av materialet
 - til fasiter eller andre oversikter over riktige svar
 - til informasjon om poeng- eller annen resultatvurdering
 - til oppfølgingsaktiviteter
 - at begrepsbruken er konsekvent og klar
 - at ev. symbolbruk er tydelig og lett å forstå, hvilket inkluderer fargebruk på omslag
 - at designen er enhetlig og bidrar til at materialet blir lett gjenkjennelig
 - at fordypningsstoff for lærer som strengt tatt ikke er nødvendig for gjennomføringen, er tydelig skilt fra bruksinformasjonen, selv om det gjerne kan inngå lengre bak i samme hefte
 - at bakgrunnsinformasjon om utarbeidelsen av materialet plasseres langt bak, og at utgiver kritisk tar stilling til hva det faktisk er nødvendig å informere om mht. hvem som har utarbeidet materialet, standardisering av prøvene og beregninger av reliabilitet og validitet osv.

6.2 Materiellet vurdert i forhold til anvendbarhetskriteriene

Med utgangspunkt i listingen av kriteriene i avsnittet foran er vår vurdering av Utdanningsdirektoratets kartleggingsmaterieell som følger:

- Kartleggingsmaterialet er tilrettelagt på en måte som gjør det unødvendig tidkrevende å sette seg inn i det, særlig gjelder dette materialet i matematikk. Med bedre tilrettelegging kunne mye av materialet vært gjort enklere å bruke
- Med få unntak er det krevende å skaffe seg oversikt over hvilke enheter som inngår i de ulike vurderingsoppleggene.
- Når det gjelder heftenes forsider merker vi oss at
 - det fremgår gjennomgående godt hvilket fag og tema de omhandler
 - det er ikke alltid like greit å forstå hvilket trinn det gjelder
 - det fremgår ikke tydelig av forsidene hvem de er tiltenkt, med unntak av lærerveiledningene hvor dette fremgår av tittelen
- De fleste heftene som er tiltenkt lærer har en innholdsfortegnelse, men stoffet er langt fra alltid ordnet i en for lærer logisk og brukervennlig rekkefølge. Kapitteltitlene er heller ikke alltid like informative, og i sum blir derfor innholdsfortegnelsene lite egnet som navigeringsverktøy. Det er langt fra alltid enkelt å finne frem til

-
- informasjon om formål
 - instruksjoner til hvordan opplegget skal brukes
 - fasiter eller andre oversikter over riktige svar
 - informasjon om poeng- eller annen resultatvurdering
 - til oppfølgingsaktiviteter
- Det benyttes ulike begrep på ”kartlegging”. I matematikk benyttes begrepet ”diagnostisk” materiell. Utover å etterlyse mer arbeid med å lage informative titler, har vi for øvrig ingen kommentarer til begrepsbruken i det enkelte vurderingsopplegg.
 - Symbol og fargebruk er delvis satt i system, men ikke tilstrekkelig, slik at det også her er et forbedringspotensial mht. å brukerrete materialet i større grad
 - Det er tydeligvis én idé bak designen på kartleggingsmaterialet, selv om den ikke gjennomføres konsekvent.
 - Materialet omfatter en god del fordypningsstoff for lærer, men hvor dette stoffet har fått sin plass varierer, men fraværet av en konsekvent og ryddig måte å organisere stoffet på medvirker til å vanskeliggjøre bruken av materialet.
 - Nesten gjennomgående presenteres lærer først for en strengt tatt ikke nødvendig bakgrunnsinformasjon, og må i flere hefter bla seg frem flere sider for å komme til det nok lærer både har, og bør ha, sin oppmerksomhet rettet mot.

Når det gjelder det karakter- og læringsstøttende materialet, så er dette langt bedre tilrettelagt for bruker og materialet i matematikk og engelsk er lett gjenkjennelig

Til både kartleggingsmaterialet og det karakter- og læringsstøttende materialet har vi følgende kommentarer:

- de fleste hefter er merket med ansvarlig utgiver, men opplysningen på forsiden er ikke alltid i overensstemmelse med informasjonen inne i heftet
- det varierer hvorvidt årstall for utgivelse fremgår

6.3 Statskonsults betraktninger

Etter vår rangering er kartleggingsmaterialet i matematikk dårligst tilrettelagt for bruker, mens kartleggingsmaterialet i engelsk er det som er best tilrettelagt. Denne variasjonen kan ha ulike årsaker som f.eks. tidspunkt for utarbeidelsen og hva som ble laget først. Men det kan selvsagt også skyldes i hvilken grad det fagmiljøet som har utarbeidet materialet, har evnet å tilrettelegge det for bruker. Vi merker oss i den sammenheng at de som har stått ansvarlig for utarbeidelsen av kartleggingsmaterialet i engelsk, er det eneste miljøet som har benyttet seg av lærere og praktiserende pedagoger i styringen av sitt vurderingsoppdrag.

Lærere synes imidlertid, i langt større grad, å ha vært trukket med i utprøving av oppgaver og standardisering av skåring, men det er noe annet enn å trekke dem med i hvordan stoffet presenteres og organiseres. At lærerens arbeidssituasjon er en annen enn fagfolk og forskere som har avsatt mer tid til spesialisering og fordypning, skulle ikke være ukjent for noen.

Utdanningsdirektoratet bør derfor av den grunn kanskje ikke overlate tilretteleggingen av stoffet til fagmiljøene alene, men ta mer av dette ansvaret selv og sikre at utøvende lærere inkluderes i arbeidet.

At det i liten grad presenteres gode oversikter over ulike enheter som inngår i et vurderingsopplegg, kan skyldes at de er utarbeidet over tid, noen ganger over flere år. Dette burde imidlertid ikke være noe problem. Om ikke alt materiell er ferdig utarbeidet til samme tid, kan og bør det informeres om hvilke enheter som planlegges utarbeidet og som vil komme til å inngå i de ulike vurderingsoppleggene.

En klar og god begrepsbruk i vurderingsmaterialet, vil også være skolemyndighetenes ansvar, og det er de som må avgjøre hvilke begreper som skal benyttes, og deretter sørge for at de brukes gjennomgående slik at begrepsbruken blir enhetlig.

Også ansvaret for utforming av design og bruk av symboler og farger vil måtte tilligge Utdanningsdirektoratet, og i den forbindelse vil Statskonsult helt konkret tilrå at fargene benyttes til å skille på fag og ikke på trinn. Dette tar hensyn til at en og samme lærer vil kunne bruke vurderingsmaterialet i alle fag, og det er ikke nok grunnfarger til benytte dem til å identifisere både fag og trinn.

Deretter vil vi tilrå at titler og design benyttes til å gjøre det enkelt å skille mellom læremateriell og elevmaterieell og for hvilket trinn materialet gjelder. Dersom designen inneholder symboler, må symbolikken være enkel å forstå.

For å lykkes med å utvikle et godt vurderingssystem inneholdende et enhetlig og anvendbart materiell, vil det etter Statskonsults mening bli viktig for Utdanningsdirektoratet å sikre en god samordning av arbeidet, gjennom bl.a. å utarbeide felles retningslinjer for krav til brukerretting og ved å være meget bevisst på hva som bør og hva som ikke bør delegeres til ulike faggrupper.

Oversikt over utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmaterieill

Matematikk

Kartlegging av matematikkforståelse		Utgiver	År	Forfatter/ produktansvarlig
Materieill til lærer	Elevhefter (Diagnostiske prøver)			
Matematikk på småskoletrinnet		NL ¹	1998	Bjørnar Alseth, Telemarksforskning (TFN)
Tanker om matematikk-faget hos elever og lærere		LS ²	2001	Åse Streitlien, Lise Wiik, Gard Brekke
Intro. diagnostisk undervisning		”	2002	Gard Brekke, TFN
Veiledning til tall og tallregning E,G og I		”	2002	Gard Brekke
	Tall E	NL	1999	Senter for lærerutdanning og skoletjeneste (SLS) og TFN
	Tall G	”	1999	”
	Tall I	”	1999	”
Veiledning til funksjoner E, G og I		”	1997	Gunnar Gjone, ILS
	Funksjoner E	”	1997	Institutt for lærerutdanning og skoletjeneste (ILS) og TFN
	Funksjoner G	”	1997	”
	Funksjoner I	”	1997	”
Veiledning til algebra F,H og K		LS	2000	Gard Brekke, Liv Sissel Grønmo, Bo Rosén
	Algebra F	”	2000	ILS og TFN
	Algebra H	”	2000	”
	Algebra J	”	2000	”
Veiledning til geometri F og I		”	2001	Gunnar Gjone, Guri A. Nortvedt
	Geometri F	”	2001	ILS og TFN
	Geometri I	”	2001	”
Veiledning til måling og enheter Fog I		”	2001	Helge Støren
	Måling og enheter F	”	2001	ILS og TFN
	Måling og enheter I	”	2001	”
Tall og tallregning Veiledning (GK)		”	2001	Gard Brekke, Marianne Nedler Tinnes
	Tall og tallregning	”	2001	ILS og TFN
Geometri Veiledning (GK)		”	2002	Gard Brekke, Gunnar Gjone
	Geometri	”	2002	ILS og TFN
Måling og enheter Veiledning (GK)		”	2002	Gunnar Gjone
	Måling og enheter	”	2002	ILS og TFN

¹ Nasjonalt Læremiddelsenter

² Læringscenteret

Karakter- og læringsstøttende materiell i matematikk		Utgiver	Trinn
Materiell til lærer	Elevhefter (oppgaver)		
Lærerveiledning M8-05-06		Utdanningsdirektoratet	8
	Oppgaver Del 2	”	8
Lærerveiledning		”	10
	Prøve Del 2	”	10
	Prøve Del 3	”	10

Engelsk

Kartlegging av kommunikativ kompetanse				Utgiver	År	Forfatter/ produktansvarlig
Trinn	Materiell til lærer	Elevhefter	AV-utstyr			
						UiB, Engelsk institutt under ledelse av Anna-Brita Stenström
6. klasse	Teachers handbook					
		Practice tasks	CD nr. 1	NL	1999	
		Speaking tasks		NL	1999	
		Main tasks	CD nr. 1	NL	1999	
9. klasse	User Compendium			NL	1996	Angela Hasselgren
	Book of Ideas			NL	1996	Angela Hasselgren
		Egenvurdering		NL	1996	
		Speaking test, version 1		NL	1996	
		Speaking test, version 2		NL	1996	
		Speaking test, version 3		NL	1996	
		Writing test		NL	1996	
		Listening test	2 kassetter	NL	1996	
		Reading test		NL	1996	
		Vocabulary test		NL	1996	

Karakter- og læringsstøttende materiell i engelsk		Trinn	Utgiver
Materiell til lærer	Elevhefter		
Lærerveiledning E8-05-06		8	Utdanningsdirektoratet
	Prøve E8-05-06	8	
Lærerveiledning E10-05-06		10	
	Prøve E10-05-06	10	

Norsk

Kartlegging av leseferdighet			Utgiver	År	Forfatter/produktansvarlig
Materiell til lærer		Elevhefter			Senter for leseforskning i Stavanger v/Ragnar Gees Solheim har stått ansvarlig for utarbeidelsen av materialet
Idéhefte	Lærer-veiledning				
1. klasse			LS	2002	Liv Engen
		1. klasse	Utdir		
2. og 3. klasse			LS	2001	
		2. klasse, hefte 1	”	2002	
		2. klasse, hefte 2	”	2002	
		3. klasse, hefte 1	”	2003	
		3. klasse, hefte 2	”	2003	
5. klasse			NL	1197	Liv Engen
	5. klasse		LS	2003	
		5. klasse	”	2003	
7. klasse			NL	1999	Marit Petersen Oftedal
	7. klasse		LS	2003	
		7. klasse	Utdir	2005	
9. klasse			NL	1997	Marit Petersen Oftedal
	9. klasse		”	1997	
		9. klasse	Utdir	2003	
Grunnkurs			NL	1998	Ingolv Austad og Astrid Skaathun
	Grunnkurs		LS	2003	
		Leseprøve	”	2002	

Karakter- og læringsstøttende materiell i norsk				Utgiver	År
Trinn	Temahefte	Veiledning	Elevhefter (oppgaver)		
8 - 10	Nå er det din tur	Ett A4 ark til lærer	Ingen, eleven skal selv definere skriveprosjekt	LS	2002
8 ev. 9	Skoleliv	Info til elev og lærer i heftet	9 oppgaver formulert på ett A4 ark	LS	1998
10	Fremmed fugl	Et foldet A 3-ark orienterer om temaopplegget og presenterer 6 elevoppgaver			2000
10	Idrett for alle	Et foldet A 3-ark orienterer om temaopplegget og presenterer 5 elevoppgaver			2000
10	Mennesket i en medietid	Info til elev og lærer i heftet + eget hefte om ”vurderte elev-svar til lærer			1999
		Et foldet A 3-ark orienterer om temaopplegget og presenterer 5 elevoppgaver			

En beskrivelse av utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmateriell

1	Matematikk.....	2
1.1	Kartleggingsmateriell	3
1.1.1	Formål	3
1.1.2	Innholdsmessig utforming av materiell til lærer	3
1.1.3	Innholdsmessig utforming av elevmateriell	5
1.1.4	Grafisk design	6
1.1.5	Titler og begrepsbruk	7
1.1.6	Ansvarlig utgiver og produsent/forfatter.....	7
1.2	Karakter- og læringsstøttende materiell	7
1.2.1	Formål	7
1.2.2	Innholdsmessig utforming av materiell til lærer	8
1.2.3	Innholdsmessig utforming av elevmateriell	8
1.2.4	Grafisk design	9
1.2.5	Titler	9
1.2.6	Ansvarlig utgiver og produsent/forfatter.....	9
2	Norsk.....	10
2.1	Kartleggingsmateriell	10
2.1.1	Formål	10
2.1.2	Innholdsmessig utforming av materiell til lærer	10
2.1.3	Innholdsmessig utforming elevmateriell.....	11
2.1.4	Grafisk design	12
2.1.5	Titler og begrepsbruk	12
2.1.6	Ansvarlig utgiver og produsent.....	12
2.2	Karakter- og læringsstøttende materiell	13
2.2.1	Formål	13
2.2.2	Innholdsmessig utforming av materiell til lærer	13
2.2.3	Innholdsmessig utforming av elevmateriell	13
2.2.4	Grafisk design	14
2.2.5	Titler og begrepsbruk	14
2.2.6	Ansvarlig utgiver.....	14
3	Engelsk.....	15
3.1	Kartleggingsmateriell	15
3.2	Formål	15
3.2.1	Innholdsmessig utforming av materiell til lærer	15
3.2.2	Innholdsmessig utforming av elevmateriell	16
3.2.3	Grafisk design	16
3.2.4	Titler og begrepsbruk	16
3.2.5	Ansvarlig utgiver og produsent/forfatter.....	17
3.3	Karakter- og læringsstøttende materiell	17
3.3.1	Formål	17
3.3.2	Innholdsmessig utforming av materiell til lærer	17
3.3.3	Innholdsmessig utforming av elevmateriell	18
3.3.4	Grafisk design	18
3.3.5	Titler og begreper.....	18
3.3.6	Ansvarlig utgiver og produsent / forfatter.....	19

1 Matematikk

Kartlegging av matematikkforståelse		Utgiver	År	Forfatter/ produktansvarlig
Materiell til lærer	Elevhefter (Diagnostiske prøver)			
Matematikk på småskoletrinnet		NL ¹	1998	Bjørnar Alseth, Telemarksforskning (TFN)
Tanker om matematikk-faget hos elever og lærere		LS ²	2001	Åse Streitlien, Lise Wiik, Gard Brekke
Intro. diagnostisk undervisning		”	2002	Gard Brekke, TFN
Veiledning til tall og tallregning E,G og I		”	2002	Gard Brekke
	Tall E	NL	1999	Senter for lærerutdanning og skoletjeneste (SLS) og TFN
	Tall G	”	1999	”
	Tall I	”	1999	”
Veiledning til funksjoner E, G og I		”	1997	Gunnar Gjone, ILS
	Funksjoner E	”	1997	Institutt for lærerutdanning og skoletjeneste (ILS) og TFN
	Funksjoner G	”	1997	”
	Funksjoner I	”	1997	”
Veiledning til algebra F,H og K		LS	2000	Gard Brekke, Liv Sissel Grønmo, Bo Rosén
	Algebra F	”	2000	ILS og TFN
	Algebra H	”	2000	”
	Algebra J	”	2000	”
Veiledning til geometri F og I		”	2001	Gunnar Gjone, Guri A. Nortvedt
	Geometri F	”	2001	ILS og TFN
	Geometri I	”	2001	”
Veiledning til måling og enheter Fog I		”	2001	Helge Støren
	Måling og enheter F	”	2001	ILS og TFN
	Måling og enheter I	”	2001	”
Tall og tallregning Veiledning (GK)		”	2001	Gard Brekke, Marianne Nedler Tinnes
	Tall og tallregning	”	2001	ILS og TFN
Geometri Veiledning (GK)		”	2002	Gard Brekke, Gunnar Gjone
	Geometri	”	2002	ILS og TFN
Måling og enheter Veiledning (GK)		”	2002	Gunnar Gjone
	Måling og enheter	”	2002	ILS og TFN

Tabell 1: Oversikt over kartleggingsmaterieell i matematikk

¹ Nasjonalt Læremiddelsenter

² Læringscenteret

1.1 Kartleggingsmaterieill

1.1.1 Formål

Utarbeidelsen av kartleggingsmateriellet inngikk i KIM-prosjektet som hadde følgende formål:

- Utvikle en integrert prøve- og etterutdanningspakke som kan brukes av lærere som ledd i intern undervisning
- Utvikle prøvematerieill av diagnostisk karakter som kan danne utgangspunktet for konkrete undervisningstiltak innenfor ulike deler av faget
- Kartlegge holdninger og forestillinger elever har til matematikk og undervisningen i faget
- Beskrive hele spekteret av elevprestasjoner innenfor ulike områder av faget, ikke bare minimum kompetanse

Det er utarbeidet veiledningsheftene og elevoppgaver til følgende delområder

- Tall og tallregning
- Funksjoner
- Geometri
- Måling og enheter
- Algebra

I tillegg er det utarbeidet følgende veiledningshefter

- Introduksjon til diagnostisk undervisning i matematikk (introduksjonshefte til materiellet listet i avsnittet ovenfor)
- Tanker om matematikkfaget hos elever og lærere
- Matematikk på småskoletrinnet

1.1.2 Innholdsmessig utforming av materieill til lærer

Innledningstekster

Veiledningsheftene innledningstekster er enhetlig oppbygd og er ordnet under titlene

- Forord
- Innhold
- Innledning

I forordet informeres det om hvem som har skrevet veiledningsheftet, at arbeidet er en del av KIM-prosjektet og hva formålet med dette prosjektet er. Videre redegjøres det for hvilke andre veiledningshefter som er utarbeidet, og i noen av heftene informeres det også om hefter som er under utarbeidelse. En samlet oversikt over heftene finner vi imidlertid ikke i noen av veiledningsheftene for 1 –10 trinnet, selv ikke i veiledningsheftet ”Introduksjon til diagnostisk undervisning i matematikk” som er trykt i 2002 . I veiledningsheftene for videregående opplæring som også ble utgitt i 2002, presenteres det derimot en samlet oversikt i forordet.

I innledningene redegjøres det for veiledningsheftenes inndeling som, med ett unntak, består av to deler. Som hovedregel går Del 1 igjennom oppgavene i elevheftene og Del 2 inneholder en samling undervisningsaktiviteter med kommentarer og rettleidninger til bruk i undervisningen etter gjennomførte prøver.

Utover at det innledningsvis står at ”veiledningsheftet inneholder to deler, som begge er knyttet til diagnostiske oppgaver” i det aktuelle emneområdet, får leser liten informasjon om at det følger elevhefter (kalt prøver eller oppgaver) til veiledningsheftet. Bortsett fra at det står at oppgavene er samlet i egne hefter som kan brukes fra hhv 4 – 10 , 4 – 9, 6 – 9 (to hefter) og 6 – 10 trinn. Det står ikke noe om hvor mange hefter det er laget til hvert emneområde, og det står heller ikke noe om hvordan elevheftene er bygd opp, hva som er forskjellen på dem og hvordan de er tenkt brukt. Symbolikken som kanskje skulle si noe om dette, redegjøres det heller ikke for, og vi finner det ganske krevende å finne ut av hvordan heftene henger sammen og hva læreren på det enkelte trinn har bruk for.

Derimot gis det opplysninger om hvordan oppgavene er prøvd ut og data er samlet inn på ulike elevtrinn. Det synes i det hele tatt å være viet mye større plass i innledningstekstene til bakgrunnsinformasjon enn til nyttig formåls- og bruksinformasjon til lærer.

Veiledning til lærer

I motsetning til at innledningstekstene synes mangelfulle mht. formåls- og bruksinformasjon til lærer, synes veiledningsheftene å inneholde mye faglig stoff for lærer. Dvs. at veiledningsheftene kanskje bærer mer preg av å være faglige lærebøker enn å være veiledningshefter som veileder og bistår lærer til å kartlegge elevenes holdninger, forestillinger og kunnskaper.

Vi klarer ikke å finne noen oversikt over hvordan lærer skal bedømme elevens prestasjoner. Vi finner heller ikke noen lett tilgjengelig fasit på oppgavene. Del 1 i veiledningsheftene tar for seg og forklarer oppgavene, men siden hvert enkelt veiledningshefte behandler ett emneområde for et spenn av trinn, f.eks. 4 – 9, og noen av oppgavene går igjen i flere av elevheftene, men da med ulik nummerering, omhandles heller ikke oppgavene i stigende rekkefølge. Oppgavene er derimot her gruppert etter tema, som en underkategorisering til emneområdet. I veiledningen til tall og tallregning, behandles f.eks. oppgavene dersom vi forstår det riktig, i følgende rekkefølge: 25 for 4 klasse, 28 for 6. og 8. klass, 21 i 4. klasse og 23 i 6. og 8. klasse. Dette forsterker vår oppfatning av at veiledningsheftene mer er fagbøker for lærer, og fungerer i langt mindre grad som veiledere for hvordan lærer kan gjennomføre kartleggingen i klassen/gruppen.

Henvisning til læreplaner

Tre veiledningshefter har referanser til L97 i innledningstekstene. Dette gjelder

- Matematikk på småskoletrinnet
- Tanker om matematikkfaget hos elever og lærere
- Introduksjon til diagnostisk undervisning i matematikk

I tillegg forekommer det også referanser til L97 andre steder veiledningsheftene, og ikke bare i de her tre nevnte hefter.

1.1.3 Innholdsmessig utforming av elevmateriell

Formål

I elevheftene står det ikke noe om formålet med oppgavene, så dette må lærer redegjøre for muntlig. Vi klarer heller ikke å se at veiledningsheftene inneholder råd til lærer om hva som kan/bør gis av innledende informasjon til elevene, så dette må lærer finne ut av selv.

Innledningstekster og metode

Samtlige elevhefter har én innledende side med tittel tilsvarende emneområdet oppgavene handler om.

Elevheftene for 4 – 10 trinnet om tall, funksjoner og algebra har følgende innledningstekst på denne siden

I denne oppgaven vil du møte flere slags oppgaver. Noen av dem vil ha en form som du kjenner. Andre oppgaver kan virke fremmede. For å hjelpe deg har vi gitt eksempler og forklaringer. Du bør forsøke å svare på oppgavene så godt du kan, selv om noen kan være vanskelige. Hvis du ønsker å kladde, kan du gjøre det i marginen eller mellom oppgavene.

De øvrige heftene for 4 – 10 trinnet og grunnkurs har følgende eller så å si identiske innledningstekst:

Les oppgaven nøye før du svarer

- Noen svar må du regne ut. Skriv svaret på den prikkede linjen bak spørsmålet (...). Hvis Du ønsker det, kan du kladde i marginen.
- I noen av oppgavene skal du sette kryss i svarruten (). Hvis du mener at flere svar er riktige, setter du flere kryss.
- Vi ber også om at du forklarer hvordan du tenker. Skriv slik at den som leser forklaringen, forstår hva du mener.
- Noen steder viser du svaret ved å tegne.

Oppgavene

Antall oppgaver varierer fra 7 til 31. På 4 – 10, trinnet hvor hvert emneområde har to eller tre elevhefter, går noen av oppgavene igjen i samtlige hefter innenfor samme emneområde, mens nye og mer krevende oppgavene blir presentert i heftene for høyere trinn. Dette gis det imidlertid ingen lett tilgjengelig informasjon om, så når to hefter er helt like fra starten av og over flere sider, kan kanskje lærer savne en forklaring på dette.

Når det gjelder emneområdet ”Tall” på 4 –10 er elevheftet ”I” og elevheftet ”G” helt identiske. Dette regner vi med må være en feil, og om så ikke skulle være tilfellet, er det helt uforståelig.

Gjennomføring

Vi finner ikke lett tilgjengelig informasjon om antatt gjennomføringstid eller bruk av hjelpemidler.

Om skåring

Her hadde vi problemer med å finne ut av hvordan lærer skal bedømme den enkelte elevs prestasjoner, men det redegjøres ganske detaljert for hvordan standardiseringen er utført gjennom utprøving på elever.

1.1.4 Grafisk design

Alt materiellet er i A-4 format.

Farger og figurer på omslag er informasjonsbærere, men symbolikken er ikke helt enkel å forstå.

Kartleggingsmateriellet for 1 –10 trinnet har diagonale striper. Tre av veiledningsheftene har ikke ”veiledning” i tittelen og disse har én bred diagonal stripe på omslaget.

Av de fem veiledningsheftene med ”veiledning” i tittelen, har veiledningsheftet om algebra 10 striper, mens de øvrige har 9. Over stripene på disse veiledningsheftene er det trykket to eller tre tall fra tallrekken 5 – 10, og til veiledningsheftene er det utarbeidet like mange elevhefter som det er talltegn på forsiden (to eller tre). For hvert talltegn er det med andre ord et elevhefte, og talltegnet bestemmer hvor mange diagonale striper elevheftets forside har. I tillegg står det trykt et like stort antall store bokstaver, fra e – j, som det er talltegn på forsidene.

Vi finner ingen forklaring på symbolikken, men fordi vi sitter med samtlige hefter, fant vi etter hvert ut at det kunne være en sammenheng mellom striper og tall, hvor: E = 5, F = 6, G = 7, H = 8, I = 9 og J = 10. Vi antar at tallene tilsvarer skoletrinn, men dette gis det ingen informasjon om, og vi er derfor ikke sikre.

Fargebruken som informasjonsbærer på kartleggingsmateriellet for 1 –10 trinnet er derimot lettere å forstå. Grunnfargen på elevheftene er hvite, mens grunnfargen på veiledningene er lilla eller rosa.

På kartleggingsmateriellet for Grunnkurs er stripene erstattet med en sirkel. Bokstav- og tallsymbolikken er forlatt, og det fremgår av forsiden at heftet er for ”videregående opplæring, grunnkurs”.

Fargebruken på Grunnkursmaterieill er en annen en fargene på kartleggingsmateriellet for 1 –10 trinnet. Elevheftenes grunnfarge er rosa, mens veiledningsheftenes er lilla/rødbrun, med unntak av veiledningsheftet ”Måling og enheter” som har samme farge som elevheftene.

1.1.5 Titler og begrepsbruk

På alt kartleggingsmateriellet står det i egen ramme ”Kartlegging av matematikkforståelse”. Det går også tydelig frem av titlene hva som er veiledningshefter, med unntak av de tre heftene med en bred diagonal stripe.

Titlene på elevmateriellet har også fått en enhetlig utforming ved at det gjennomført først står hvilket emneområde heftet omfatter og at det deretter står ”Diagnostiske oppgaver”. Det er ett unntak fra dette. I elevheftene under emneområdet ”Tall” står det ”Diagnostisk prøve”. I materiellet for 1 – 10 trinnet gir tittel ingen opplysning om hvilket trinn det passer for, mens det på for grunnkursmateriellet står ”Videregående opplæring, grunnkurs” på samtlige hefters forsider.

På noen, men ikke alle, går det frem av forsiden hvilket årstall heftet er utgitt i.

1.1.6 Ansvarlig utgiver og produsent/forfatter

Kartleggingsmateriellet er utarbeidet av ulike forfattere fra Institutt for Lærerutdanning og skoleutvikling (ILS) og Telemarksforskning-Notodden (TFN) på oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF). Utarbeidelsen av kartleggingsmateriellet inngikk i KIM-prosjektet (Kvalitet i matematikkundervisningen). Materiellet er utgitt før etableringen av Utdanningsdirektoratet, og utgiver er derfor hhv Nasjonalt læremiddelsenter og Læringscenteret.

Som styringsansvarlig opprettet KUF en referansegruppe med medlemmer fra eksterne virksomheter og organisasjoner.

1.2 Karakter- og læringsstøttende materiell

1.2.1 Formål

Den primære hensikten med det karakter- og læringsstøttende materiellet er å hjelpe lærerne med å finne frem til et rettferdig nivå på karaktersetningen, slik at alle elever – uansett lærer og skole – blir vurdert så likt som mulig. Prøvene har i tillegg en kartleggingsverdi ved at resultatene vil gi et bilde av hvordan den enkelte elev og gruppen mestrer de områder som prøven omfatter.

Karakter- og læringsstøttende materiell		Utgiver	Trinn
Materiell til lærer	Elevhefter (oppgaver)		
Lærerveiledning M8-05-06		Utdanningsdirektoratet	8
	Oppgaver Del 2	”	8
Lærerveiledning		”	10
	Prøve Del 2	”	10
	Prøve Del 3	”	10

Tabell 2: Oversikt over karakter- og læringsstøttende materiell i matematikk

1.2.2 Innholdsmessig utforming av materiell til lærer

Innledningstekster

Innholdsfortegnelsen trykt på lærerveiledningenes forside. På side 2, dvs. første oppslagsside, gis det informasjon til lærer. Her gis det informasjon bl.a. om formål, om hvordan lærer bør informere elevene, om gjennomføring, om karaktersetting og om oppbevaring av prøvemateriell.

I motsetning til de øvrige prøvene inngår ”prøve – Del 1” i lærerveiledningen, og vi savner derfor en kort orientering om de ulike komponentene som inngår i materialet og hvor de finnes, i egne hefter eller som en del av lærerveiledningen.

Veiledning til lærer

I tillegg til informasjonen som gis i innledningstekstene på forsiden og på side to, inneholder heftet informasjon til lærer for hver prøvedel. Gjennom dette blir lærer godt instruert i hvordan bruke materialet, gjennomføre og følge opp prøvene.

Henvisning til læreplaner

Vi har ikke sett henvisninger til gamle læreplaner.

1.2.3 Innholdsmessig utforming av elevmaterieill

Formål

Det står ikke noe i elevheftene om formålet med prøvene, men lærer er gjennom veiledningen instruert til å gi elevene informasjon om dette.

Innledningstekster og metode

Det gis ingen informasjon til elevene utenom det som står på forsiden av prøven. På samtlige elevhefter står det her hvilke hjelpemidler de kan bruke, og på elevhefte for 8. trinn Del 2, står det at ”oppgaver som er merket med dette skiltet (og så er det bilde av et skilt) skal du velge en A-oppgaven eller B-oppgaven.

Oppgavene

Del 1 på begge trinn er en prøve i hoderegning og overslagsregning.
Del 2 og Del 3 på 10. trinn består av oppgaver av variert vanskelighetsgrad.

Gjennomføring

De ulike delene av prøvene trenger ikke gjennomføres samlet, men kan gjennomføres på ulike dager. Tiden skal styres, og de skal gjennomføres på hv 10, 90 og 20 minutter.

Skåring

På grunnlag av de innkomne skjemaene fra skolene blir det utarbeidet veiledende normer for karaktersettingen. Skolene skal få tilsendt informasjon om prøveresultatet to uker etter innsendingsfristen.

1.2.4 Grafisk design

Det karakter- og læringsstøttende materialet skiller seg ut ved å være grønt og det har også en helt annen design. Kun titler og tekst skiller mellom elevhefter og veiledninger. Forsidene omfatter også en innholdsfortegnelse og blir således meget informasjonstung.

1.2.5 Titler

Også på alt karakter- og læringsstøttende materialet fremgår det av egen ramme at det er dette det dreier seg om, sammen med opplysning om hvilket trinn det er utarbeidet for (8 eller 10 trinn). Heftene heter enten "Lærerveiledning" eller "prøve - Del 2" eller "prøve - Del 3". Det finnes også en prøve del 1.

Heftenes titler avsluttes med forkortelsene M8-05-06 eller M10-05-06, uten at vi finner noen forklaring på hva forkortelsene står for.

1.2.6 Ansvarlig utgiver og produsent/forfatter

Det karakter- og læringsstøttende prøvematerialet er utgitt av Utdanningsdirektoratet, og det er utarbeidet av et fagutvalg i samarbeid med direktoratet. Det gis ingen ytterligere informasjon om hvem som har deltatt i fagutvalget.

2 Norsk

2.1 Kartleggingsmateriell

Kartlegging av leseferdighet		Utgiver	År	Forfatter/produktansvarlig	
Materiell til lærer				Senter for leseforskning i Stavanger v/Ragnar Gees Solheim har stått ansvarlig for utarbeidelsen av materialet	
Idéhefte	Lærer-veiledning	Elevhefter			
	1. klasse		LS	2002	Liv Engen
		1. klasse	Utdir		
	2. og 3. klasse		LS	2001	
		2. klasse, hefte 1	”	2002	
		2. klasse, hefte 2	”	2002	
		3. klasse, hefte 1	”	2003	
		3. klasse, hefte 2	”	2003	
5. klasse			NL	1197	Liv Engen
	5. klasse		LS	2003	
		5. klasse	”	2003	
7. klasse			NL	1999	Marit Petersen Oftedal
	7. klasse		LS	2003	
		7. klasse	Utdir	2005	
9. klasse			NL	1997	Marit Petersen Oftedal
	9. klasse		”	1997	
		9. klasse	Utdir	2003	
Grunnkurs			NL	1998	Ingolv Austad og Astrid Skaathun
	Grunnkurs		LS	2003	
		Leseprøve	”	2002	

Tabell 3: Oversikt over kartleggingsmateriell i leseferdigheter i norsk

2.1.1 Formål

Formålet med kartleggingsmaterialet i norsk er å identifisere og hjelpe elever som har, eller står i fare for å utvikle, lesevansker.

Materialet består av elevhefter for 1, 2, 3, 5, 7 og 9 klasse samt grunnkurs på videregående opplæring. Til de samme trinn er det utarbeidet lærermateriell bestående av en lærerveiledning for gjennomføringen av kartleggingen og et idéhefte med bl.a. forslag til praktiske tiltak og oppfølgingsaktiviteter..

2.1.2 Innholdsmessig utforming av materiell til lærer

Innledningstekster

På andre oppslagsside i samtlige av lærerveiledningene gjentas teksten fra forsiden hvor det står ”kartlegging av leseferdigheter”. Videre står det at det er en lærerveiledning og det opplyses om hvilket klassetrinn heftet gjelder for.

Samtlige lærerveiledninger med unntak av veiledningen for 7. klasse, har en innholdsfortegnelse. Innledningsvis redegjøres det stort sett først for bakgrunnsinformasjon som f.eks. hvem som har utarbeidet materialet, hvordan standardiseringen er foretatt og hvordan reliabiliteten og validiteten er beregnet

før det gis noen informasjon om formålet med materialet, hva det består av og hvordan det skal brukes. Denne informasjonen finnes lengre bak og den er ikke alltid like lett å finne frem til. I veiledningen til grunnkurs er bruksinformasjonen til lærer er løftet frem, og bakgrunnsinformasjonen er tonet ned og presentert lengre bak i heftet.

Også i idéheftene gjentar andre oppslagsside teksten fra forsiden. Det opplyses om at temaet er ”Kartlegging av leseferdighet” og at heftet er et ”idéhefte” med angivelse av hvilket klassetrinn det er utarbeidet for.

Samtlige idéhefter har en innholdsfortegnelse etterfulgt av et forord som redegjør for formål og bruk, før det avslutningsvis informerer om hvem som har utarbeidet heftet.

Veiledning til lærer

Lærerveiledningene inneholder detaljerte instruksjoner til lærer, også til hvordan lærer skal instruere elevene, og idéheftene kombinerer teoretisk viten med forslag til praktiske tiltak.

Henvisning til lærerplan

Vi har sett få, men noen henvisninger til L97 (s.9 i lærerheftet for 2-3 klasse / s.3 i lærerveiledningen for 5. klasse).

2.1.3 Innholdsmessig utforming elevmateriell

Formål

På forsiden av elevheftene benyttes samletittelen ”Kartlegging av leseferdighet”, men for øvrig er det lærer som må orientere elevene om hva formålet med heftet er og hvordan det skal brukes. Lærer blir på sin side godt orientert om dette gjennom lærematerialet.

Innledningstekster

Elevheftene går rett på oppgavene bortsett fra at man også her gjentar teksten fra forsiden på oppslagssiden, med unntak av heftene for 7. klasse og grunnkurs.

Oppgavene

Oppgavene omfatter både tekniske, språklige, motivasjonelle og kognitive komponenter som alle inngår i den sammensatte prosessen lesing er.

Gjennomføring

Elevene løser oppgavene etter muntlig instruks fra lærer. Oppgavene besvares skriftlig i elevheftet innenfor den tid som er fastsatt i opplegget for de ulike oppgavene. Alle oppgavene løses ikke samme dag, men over et nærmere angitt tidsrom, og lærer samler inn heftene og oppbevarer dem mellom ”øktene”.

Skåring

Kartleggingsprøvene har en standardisert norm som benyttes for å identifisere de elevene som ligger i ”bekymringsgruppen”. Det er satt en ”kritisk grense” på

hver delprøve, oppgitt i lærerveiledningen som et bestemt antall rette svar. Disse grensene er satt ved det resultatet som skiller ut den svakeste femdelen av elevgruppen fordi man da med god margin kan finne dem som befinner seg i den nederste delen av det normale variasjonsområdet.

2.1.4 Grafisk design

Den grafiske designen på kartleggingsmateriellet har en klar symbolbruk og det er tydelig at det har vært arbeidet med å gjøre designen enhetlig, selv om man ikke har kommet ”helt i mål”. De fleste av elevheftene er grønne, med unntak av to røde (hefte 1 for 2. og 3. klasse) og ett gult (elevheftet for 1. klasse, og det noen variasjon av bruk av skrifttyper.

Ellers har elevheftene fra 1-9 klasse så å si helt identiske forsider, samtidig som det er lett å se hvilket klassetrinn det enkelte elevheftet er laget for. Dette sikres ved tydelig angivelse av klassetrinn og et tilsvarende antall diagonale striper på omslaget. I grunnkursheftet er stripene byttet ut med en sirkel som er plassert midt på ryggen, slik at en halvparten av sirkelen er synlig foran og bak.

Designen på lærerveiledningene er noe mindre enhetlig, både mht. symbol- og fargebruk (blå og grønne), mens idéheftene nok er dem som er mest enhetlig (alle er rosa) og derfor lettest å identifisere.

I materiellet for 1. klasse og 2-3 klasse utgjør lærerveiledning og idéhefte én trykksak, mens de på de øvrige trinnene er trykket hver for seg.

2.1.5 Titler og begrepsbruk

Materiellet inneholder gammel terminologi som ”klasse” og ”grunnkurs”. Innholdsfortegnelseverdi som verktøy for å bruke lærerheftene som oppslagsverk kunne vært bedre. Dette skyldes bl.a. at kapittelnavnene ikke alltid er dekkende for hva kapittelet inneholde.

2.1.6 Ansvarlig utgiver og produsent

Senter for leseforskning i Stavanger har etter oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet utarbeidet kartleggingsprøvene med tilleggsmateriell.

Som styringsansvarlig opprettet departementet både en prosjektgruppe og en referansegruppe med medlemmer fra virksomheter og organisasjoner utenfor Senter for leseforskning.

Læringscenteret og Nasjonalt læremiddelsenter står som ansvarlig utgivere.

2.2 Karakter- og læringsstøttende materiell

Karakter- og læringsstøttende materiell				Utgiver	År
Trinn	Temahefte	Veiledning	Elevhefter (oppgaver)		
8 - 10	Nå er det din tur	Ett A4 ark til lærer	Ingen, eleven skal selv definere skriveprosjekt	LS	2002
8 ev. 9	Skoleliv	Info til elev og lærer i heftet	9 oppgaver formulert på ett A4 ark	LS	1998
10	Fremmed fugl	Et foldet A 3-ark orienterer om temaopplegget og presenterer 6 elevoppgaver			2000
10	Idrett for alle	Et foldet A 3-ark orienterer om temaopplegget og presenterer 5 elevoppgaver			2000
10	Mennesket i en medietid	Info til elev og lærer i heftet + eget hefte om ”vurderte elevsvar til lærer			1999
		Et foldet A 3-ark orienterer om temaopplegget og presenterer 5 elevoppgaver			

Tabell 4: Oversikt over karakter og læringsstøttende materiell

2.2.1 Formål

Temaoppleggene har som hovedhensikt å skape naturlig sammenheng mellom prøveform og den skrivesituasjon elevene møter i opplæringen og også utenfor skolen. Eleven får et temahefte til gjennomlesning og som forberedelse til en ”skrivetid” hvor eleven får oppgaver som har tilknytning til emnet/temaet.

Formålet med det karakter- og læringsstøttende materialet oppgis å være å utvikle elevens skriftspråklige kompetanse.

2.2.2 Innholdsmessig utforming av materiell til lærer

Ut fra hva Statskonsult kan lese seg til, er det utarbeidet oppgavepakker som bl.a. omfatter følgende materiell til lærer:

- lærerinformasjon
- hefte med vurderte elevsvar

Dette materialet har vi ikke hatt tilgang til, så vi kan således ikke uttale oss nærmere om dette.

2.2.3 Innholdsmessig utforming av elevmateriell

Temaheftene

omfatter et utvalg ulike tekster og bilder og stoffet grupperes omkring delemner.

Oppgavene

Antall oppgaver varierer noe, og i noen oppgaver kan eleven velge mellom flere oppgitte sjangrer, i andre vil de kunne stå helt fritt. Aktuelle sjangrer er

- Artikkel
- Fortelling eller novelle
- Dagbok
- Intervju
- Foredrag
- Hørespill
- brev

Til temaheftet ”Nå er det din tur” er det ikke laget oppgaver. I stedet for å møte ferdigformulerte oppgaver, skal eleven selv definere sitt skriveprosjekt.

Gjennomføring

Temaheftene benyttes til forberedelse av en skrive dag, og i noen av temaene legges det opp til at elevene kan velge om de vil arbeide prosessorientert eller individuelt på enkelte av oppgavene.

Skåring

I oppgavepakken inngår det, som nevnt foran, hefter med vurderte elevsvar, slik at lærer har noe å måle mot.

I noen hefter står det at elevtekstene skal vurderes ”på vanlig måte”. I andre oppfordrer Læringscenteret lærerne til å bruke retningslinjene for vurdering til avgangsprøven i norsk 2000.

2.2.4 Grafisk design

Alt karakter- og læringsstøttende materiell har A4 format og er trykt i sort/hvitt, med unntak av ”Nå er det din tur!” som er i farger.

Materiellet har ingen enhetlig design og forsidenes innhold og utforming er ulike. Samtlige hefter har en tittel, og det står ”temaopplegg i norsk” på alle forsider. Med ett unntak, fremgår det ikke av forsiden hvilket trinn hefte er utarbeidet til.

2.2.5 Titler og begrepsbruk

Temaheftenes titler er ikke like informative. At temaet i ”Nå er det din tur?” er ferie og reise er f.eks. ikke helt innlysende.

Heftene omtales både som temahefter og teksthefter.

2.2.6 Ansvarlig utgiver

Læringscenteret står som ansvarlig utgiver for det karakter- og læringsstøttende materiellet.

3 Engelsk

3.1 Kartleggingsmaterieill

3.2 Formål

Materiellet skal hjelpe lærer til å styrke elevenes kommunikative kompetanse i engelsk gjennom å identifisere deres styrker og svakheter i faget.

Kartlegging av kommunikativ kompetanse				Ut-giver	År	Forfatter/ produktansvarlig
Trinn	Materieill til lærer	Elevhefter	AV-utstyr			
6. klasse	Teachers handbook					
		Practice tasks	CD nr. 1	NL	1999	
		Speaking tasks		NL	1999	
		Main tasks	CD nr. 1	NL	1999	
9. klasse	User Compendium			NL	1996	Angela Hasselgren
	Book of Ideas			NL	1996	Angela Hasselgren
		Egenvurdering		NL	1996	
		Speaking test, version 1		NL	1996	
		Speaking test, version 2		NL	1996	
		Speaking test, version 3		NL	1996	
		Writing test		NL	1996	
		Listening test	2 kassetter	NL	1996	
		Reading test		NL	1996	
	Vocabulary test		NL	1996		

Tabell 5: Oversikt over kartleggingsmaterieill i engelsek

3.2.1 Innholdsmessig utforming av materieill til lærer

Innledningstekster

Alle lærerveiledningene har en innholdsfortegnelse. Kapittelinnvidlingen, med hovedkapitler og underkapitler, gir en god oversikt over innholdet i heftene hvilket gjør innholdsfortegnelsen til en relativt god guide for å finne frem i heftene. Kapitlene følger umiddelbart etter innholdsfortegnelsen.

Veiledning til lærer

Lærer blir instruert i hvordan materiellet skal brukes og hvordan elevenes prestasjoner skal bedømmes, og denne informasjonen synes å være ganske lett tilgjengelig,

Lærer gis også mye bakgrunnsinformasjon om utarbeidelse og testing av elevoppgavene og av skåring og karakterfastsetting.

For niende trinn er det også utarbeidet et idéhefte hvor lærer gis mer informasjon om teoriene og prinsippene som er lagt til grunn for kartleggingsmaterialet. I hovedkapittel 3 gis det praktiske råd om hvordan elevenes kommunikative kompetanse i engelsk kan utvikles og styrkes.

Henvisning til lærerplan

Vi har ikke sett noen henvisninger til lærerplaner, men det benyttes gammel klasseinndeling på materialet for niende klasse, dvs. at det er merket ”8 th class”.

3.2.2 Innholdsmessig utforming av elevmaterieill

Formål

Elevheftene inneholder oppgaver til tester i ulike kommunikative disipliner, jf. tabell 5. Alle testene krever instruksjon fra lærer selv om det til enkelte oppgaver gis en skriftlig instruksjon til eleven i elevheftet.

Utover at elevheftene er merket med hva slags test heftet omfatter står det ikke noe om formålet.

Innledningstekster

Elevheftene har ingen innledende tekster og starter med oppgave 1.

Oppgavene

Antall oppgaver varierer og oppgavetyperne er tilpasset hva det er som testes.

Gjennomføring

Gjennomføringen skjer etter detaljerte instruksjoner innenfor en nærmere fastsatt tidsramme, og også gjennomføringsopplegget er tilpasset hva slags test det er, som f.eks. lytte-, snakke- eller skrivetest.

Skåring

Skåringsystemet er normert og lærer gis informasjon både om hvordan elevprestasjonene skal bedømmes og hvordan normeringen er foretatt.

3.2.3 Grafisk design

Alle heftene er i A 4-format og den grafiske designen tilsvarer i stor grad designen på norsk-materialet, men synes mer gjennomført og enhetlig. Samtlige hefter (på begge trinn) har hvit bakgrunn med grønn tekst og turkise striper og rammer. Idéheftet skiller seg imidlertid ut med turkis bakgrunn, grønne striper og tekst i hvitt og grønt.

3.2.4 Titler og begrepsbruk

I heftene for 6. klasse fra 1999 benyttes begrepet ”task”, mens det i heftene for 9. klasse fra 1996 benyttes begrepet ”test”.

3.2.5 Ansvarlig utgiver og produsent/forfatter

Universitetet i Bergen v/ Engelsk institutt har utarbeidet kartleggingsmateriellet etter oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Arbeidet inngikk i EVA-prosjektet (evaluering av engelskfaget).

Som styringsansvarlig opprettet departementet en nasjonal referansegruppe med medlemmer fra virksomheter og organisasjoner utenfor UiB.

Det ble også etablert en lokal referansegruppe med språklærere fra skoler og skolekontor.

Læringscenteret og Nasjonalt læremiddelsenter står som ansvarlig utgivere.

3.3 Karakter- og læringsstøttende materiell

3.3.1 Formål

Den primære hensikten er å hjelpe lærerne med å finne fram til et rettferdig nivå på karaktersettingen, slik at alle klasser – uansett lærer og skole – blir vurdert så likt som mulig. Prøvene har i tillegg også en kartleggingsverdi.

Karakter- og læringsstøttende materiell		Trinn	Utgiver
Materiell til lærer	Elevhefter		
Lærerveiledning E8-05-06		8	Utdannings- direktoratet
	Prøve E8-05-06	8	
Lærerveiledning E10-05-06		10	
	Prøve E10-05-06	10	

Tabell 6: Oversikt over karakter- og læringsstøttende materiell i engelsk

3.3.2 Innholdsmessig utforming av materiell til lærer

Innledningstekster

Innholdsfortegnelsen trykt på lærerveiledningenes side 2 (første oppslagsside). På side 3, dvs. andre oppslagsside, gis det informasjon til lærer. Her gis det informasjon bl.a. om formål, om hvordan lærer bør informere elevene, om gjennomføring, om karaktersetting og om oppbevaring av prøvemateriell.

Veiledning til lærer

I tillegg til informasjonen som gis på side to, gis lærer en generell veiledning på side 5 og deretter mer spesifikk veiledning til hver av prøvens hovedoppgaver sammen med opplysninger om riktig svar eller eksempler på vurderte elevsvar og veiledning i hvordan lærer skal fylle ut resultatskjemaet for klassen.

Gjennom dette blir lærer godt instruert i hvordan bruke materiellet, gjennomføre og følge opp prøvene.

Henvisning til lærerplan

Det henvises til ”styringsdokumentene i R97” under overskriften formål på side 3 i lærerveiledningen for 8. trinn.

3.3.3 Innholdsmessig utforming av elevmaterieill

Formål

I elevheftet for 8. trinn står det ikke noe om formålet med prøvene, men lærer er gjennom veiledningen instruert til å gi elevene informasjon om dette.

Innledningstekster og metode

Det gis ingen informasjon til elevene utenom det som står på forsiden av prøven. Forsiden til 8.trinn angir kun at det er en ”karakter- og læringsstøttende prøve for grunnskolen” i ”engelsk” og for hvilket trinn. Den samme informasjonen gis på forsiden av prøven til trinn 10, men der opplyses det i tillegg følgende; ” For alle oppgavene gjelder det først og fremst å vise hva du kan i engelsk. Har du f.eks. god forståelse, presisjon, variasjon og flyt og stort ordforråd, vil ikke enkelte feil i grammatikk og rettskriving ødelegge svaret ditt. Poengene står i marginen for hver av oppgavene.”

Oppgavene

På trinn 6 er oppgavene en prøve i leseforståelse og på trinn 8 er oppgavene en prøve i leseforståelse og tekstkompetanse.

Gjennomføring

Gjennomføring må til et nærmere angitt tidspunkt. For trinn 8 finner vi lett både fristen for gjennomføring og for innsendelsen av resultatskjemaet. Når det gjelder trinn 10 skjønner vi at det også er satt frister, men disse er vanskelige å finne, hvis den i det hele tatt er der? Det ser for oss ut til at den er uteglemt.

Skåring

På grunnlag av de innkomne skjemaene fra skolene blir det utarbeidet veiledende normer for karaktersetningen. Skolene skal få tilsendt informasjon om prøveresultatet to uker etter innsendingsfristen.

3.3.4 Grafisk design

Det karakter- og læringsstøttende materialet i engelsk har samme design som tilsvarende materieill i matematikk. Her brukes imidlertid forsiden i mindre grad som informasjonsbærer ved at innholdsfortegnelsen ikke fremgår av disse. (I lærerveiledningen for trinn 10 er det ingen lærerveiledning i det hele tatt).

3.3.5 Titler og begreper

Mens kartleggingsmaterialet i engelsk benytter begrepet klasse, benyttes her begrepet ”trinn”.

3.3.6 Ansvarlig utgiver og produsent / forfatter

Det karakter- og læringsstøttende materialet er i følge informasjonen til lærer utarbeidet av fagutvalg i samarbeid med Nasjonalt senter for læring og utvikling.

Utdanningsdirektoratet står som ansvarlig utgiver.

Referanseark for Statskonsult

Tittel på rapport:	Utdanningsdirektoratets prøve- og kartleggingsmateriell Beskrivelse og analyse
Statskonsults rapportnummer:	2006:20
Forfatter(e):	Gudrun Vik, Margaret Hagevik
Evt. eksterne samarbeidspartnere:	Helena Korp, forfatter av boken ”Kunnskapsbedømming”
Prosjektnummer:	131323
Prosjektnavn:	Kunnskapsbedømming
Prosjektleder:	Gudrun Vik
Prosjektansvarlig avdeling:	Strategi
Oppdragsgiver(e):	Utdanningsdirektoratet
Resymé/omtale:	<p>I januar i 2006 etablerte Utdanningsdirektoratet en arbeidsgruppe (KART) for å vurdere kvaliteten på og tilgjengeligheten av kartleggingsmateriellet og det karakter- og læringsstøttende prøvemateriellet direktoratet tilbyr. KART ønsket en ekstern gjennomgang av materiellet og oppdraget ble gitt til Statskonsult.</p> <p>I denne rapporten presenteres resultatet av gjennomgangen.</p>
Emneord:	Kartleggingsmateriell, karakter- og læringsstøttende prøver, veiledningsmateriell, Kunnskapsløftet,
Totalt antall sider til trykking (uten forside):	43
Dato for utgivelse:	20. desember 2006 (30. august 2006)
Utgiver:	Statskonsult as Postboks 8115 Dep 0032 OSLO www.Statskonsult.no